

2. Znaczenie prawidłowych postaw rodzicielskich dla rozwoju dziecka

Wychowanie dziecka powinno się rozpocząć 20 lat przed jego narodzeniem, od wychowania jego ojca i matki.

Napoleon

Przyjmuje się, że postawy rodzicielskie (ustosunkowanie się ojca i matki do dziecka) są czynnikiem warunkującym prawidłowy rozwój dziecka i wyznacznikiem jego dorosłego funkcjonowania w świecie. Prawidłowe postawy rodzicielskie stwarzają poczucie bezpieczeństwa, umożliwiają budowanie relacji opartych na zaufaniu i odpowiedzialności. Rozbudzają wiarę we własne siły, pozwalają na rozwój samodzielności i przyjmowanie inicjatywy w poznawaniu otoczenia.

Pedagodzy za prawidłowe uznają takie postawy, jak:

- **akceptacja** (przyjęcia dziecka takim, jakie jest i obdarzania go miłością bezwarunkowo) – pomaga to dziecku w nawiązywaniu trwałych i dojrzałych więzi społecznych, opartych na przywiązaniu i szacunku. Poczucie bezpieczeństwa i zaufanie prowadzą do utrzymywania relacji partnerskich. Dobry kontakt z dzieckiem pozwala rozpoznawać przeżywane trudności i wspomagać ich przezwyciężanie w twórczy sposób. Stawianie rozsądnych wymagań i moralnych granic oraz oddzielanie ocen zachowania dziecka od jego osoby dają szansę korygowania błędów w sposób nienaruszający godności i otwierający przestrzeń dla rozwoju;

- **współdziałanie z dzieckiem** – rodzice wspierają rozwój dziecka, interesując się jego sprawami i włączając w codzienne życie rodziny. Powierzanie mu różnych obowiązków, zezwalanie, by współdziałało w niektórych sprawach, przyznawanie mu prawa do wyrażania własnych opinii sprawia, że poczuje się ono ważne i dowartościowane;
- **autonomia** (swoboda) – rozumiejąc potrzebę prywatności, rodzice pozwalają dziecku na tworzenie relacji zaufania i aprobaty dla prób samodzielnego doświadczania różnych sytuacji. Nienarzucanie przez rodziców własnych rozwiązań i spoglądanie w czasie konfliktu na daną sytuację z perspektywy dziecka pomaga córce lub synowi zrozumieć popełnione błędy. Mądrze zakreślane granice autonomii dziecka podtrzymują autorytet rodziców i obopólny szacunek;
- **uznanie praw dziecka** – stanowi podstawę racjonalnego budowania własnego obrazu, swojej pozycji w rodzinie i wypełniania ról społecznych. Dziecko, mając świadomość swoich praw i jednocześnie oczekiwania rodziców wobec niego (obowiązków), może realnie oceniać różne sytuacje życiowe i dokonywać mądrych wyborów, opartych na szacunku i lojalności wobec członków rodziny⁸⁰.

Pozytywne postawy i prawidłowe postępowanie rodziców wobec dziecka powinny łączyć dwa aspekty: bezwarunkowej akceptacji, miłości i szacunku (wyzwalających samodzielność i autonomię) oraz mądrego stawiania granic (określenia norm, stawiania i egzekwowania wymagań).

Do nieprawidłowych postaw należą:

- **odrzućcie** – dziecko jest traktowane jak „życiowy ciężar”, obwinia się je za „zmarowane” życie lub karze obojętnością. Wymuszona opieka nad dzieckiem przejawia się w negatywnym stosunku rodziców do niego. Ograniczają się oni do zaspokojenia jego potrzeb materialnych, a pomijają potrzeby emocjonalne i duchowe, bagatelizują jego problemy lub ich nie dostrzegają⁸¹. Każda prośba dziecka o pomoc czy pojawienie się jakiegoś problemu wywołuje w rodzicach złość i pretensje. Odrzucone dziecko unika kontaktu z rodzicami, ucieka z domu, wyładowując na zewnątrz i wobec innych agresję;
- **postawa nadmiernie ochraniająca** – nadmierna troska o dziecko i traktowanie go jak osoby wymagającej nieustannej opieki zamykają możliwość doświadczania autonomii i budowania poczucia własnej tożsamości. Dziecko postrzega siebie jako część nierozdzielnie związaną z rodzicami. Staje się ono „wypełnieniem”

Na urazę⁸² do dzieci składa się i zbyt wczesne przebudzenie, i zmięta gazeta, plama na sukni i tapecie, dywan zmoczony, stłuczony pamiątkowy wazonik, wylane mleko i honorarium dla doktora.

Janusz Korczak

⁸⁰ M. Ziemska, *Postawy rodzicielskie*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1973.

⁸¹ uraza – żal do kogoś, z jakiegoś powodu, niechęć, pretensja (za: *Słownik języka polskiego*, pod red. M. Szymczaka, Wyd. PWN, Warszawa 1999, t. 3, s. 571).

⁸² M. Płopa, *Psychologia rodziny. Teoria i badania*, Wyd. Impuls, Kraków 2005, s. 267.

O wiele łatwiej kierować państwem, niż wychować troje dzieci.

Winston Churchill

sensu życia rodziców, którzy każdy przejaw samodzielności w postępowaniu dziecka odbierają z lękiem i histerią. Przekonanie, że dziecko nie może samodzielnie funkcjonować bez ich wsparcia i bezpośredniej bliskości, przekłada się na brak wiary dziecka w siebie. W poczuciu niemocy przyzwyczajają się ono do tego, że rodzice rozwiązują za nie wszystkie problemy, więc zachowuje bierność;

- **postawa nadmiernie wymagająca** – rodzice, uznający siebie za absolutny autorytet we wszystkich sprawach i traktujący dziecko z pozycji autorytetu, stają się niewrażliwi na problemy przeżywane przez dziecko (zwłaszcza związane z potrzebą autonomii, samodzielności, współdecydowania o swoich sprawach). Utrzymywanie „żelaznej dyscypliny” i chłód emocjonalny wiążą się ze stosowaniem surowych kar za drobne, często wyolbrzymiane przewinienia i pomijaniem osiągnięć dziecka. Zmuszanie dziecka do realizowania idealnego wzorca i perfekcjonistycznego wykonywania nakładanych obowiązków oraz bezkrytycznego podporządkowania się wszelkim nakazom, nie uwzględnia indywidualnych możliwości i cech rozwoju dziecka. Jest ono akceptowane tylko wówczas, gdy spełnia oczekiwania rodziców. Wygórowane wymagania wywołują u niego frustrację i poczucie odrzucenia;
- **postawa niekonsekwentna** – relacje rodziców z dzieckiem są nieprzewidywalne, zależne od nastroju, samopoczucia czy różnych spraw osobistych. Niestabilność i rozchwianie nie sprzyjają zaufaniu i budowaniu przyjacielskich relacji – dziecko ukrywa własne problemy, koncentrując się na odgadywaniu aktualnego nastawienia rodziców i unikaniu gniewu czy złości⁸³.

Prawo dziecka do szacunku

Są jakby dwa życia: jedno poważne, szanowane; drugie pobłażliwie tolerowane, mniej warte. Mówimy: przyszły pracownik, przyszły obywatel. Ze będą, że później zaczną naprawdę, że na serio dopiero w przyszłości. Pozwalamy laskawie płatać się obok, ale wygodniej bez nich.

Dziecko nie jest głupie. Głupców wśród nich nie więcej niż wśród dorosłych. Dziecko jest cudzoziemcem, nie rozumie języka, nie zna kierunku ulic, nie zna praw i zwyczajów.

Szacunku dla jego niewiedzy!

Użeramy się z dziećmi, strofujemy, karcimy, karzemy, nie informujemy życzliwie.

Szacunku dla niepowodzeń i łez.

Nie tylko zdrapane kolano, nie tylko stłuczona szklanka, ale skaleczony palec i siniak i guz, więc ból.

Nieoswojone z bólem, krzywdą, niesprawiedliwością, dotkliwie cierpią, częściej płaczą; nawet łzy dziecka wywołują żartobliwe uwagi, zdają się mniej

⁸³ Por. M. Ziemska, dz.cyt.